Tien maatregelen voor Nationale sociale klimaatplannen

LIFE Effect

EEB
European
Environmental
Bureau

Kontakt

Luke Haywood, Policy Manager for Climate & Energy
European Environmental Bureau
luke.haywood@eeb.org
eeb.org

Publicatie: Juni 2025

meer info op:
life-effect.org

Gefinancierd door de Europese Unie. Opvattingen en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met die van de Europese Unie of CINEA. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverlenende instantie kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Foto's: Rudy Balasko, Canva; Leonid Andronov, Canva; Dimitri Svetsikas, Canva.

Tien maatregelen voor Nationale sociale klimaatplannen

Europa rolt vanaf 2027 ETS2 uit, het nieuwe emissiehandelsysteem dat de uitstoot van broeikasgassen in de sectoren transport, gebouwen een kostprijs oplegt. Complementair hieraan is het cruciaal dat er sterke Nationale Sociale Klimaatplannen (NSCP's) worden ingediend. Deze beleidsnota stelt hiervoor tien maatregelen voor. NSCP's kunnen fungeren als blauwdruk voor sociale maatregelen in de uitfasering van fossiele brandstoffen. Maatregelen binnen NSCP's kunnen ook gefinancierd worden met ETS2-inkomsten die buiten het Sociaal Klimaatfonds om aan EU-lidstaten worden toegekend.

Hoewel NSCP's vaak worden gezien als instrument om inkomsten uit koolstofbeprijzing te besteden, stellen wij drie maatregelen voor die sociale en klimaatvooruitgang bevorderen zonder extra publieke uitgaven. De onderstaande tabel groepeert tien maatregelen over de sectoren vervoer, verwarming en renovatie.

Maatregel	Sector	Kost	Type
1. Huurders ondersteunen en eigenaars aanzetten tot isolatie en alternatieve verwarming		FREE	
2. Einddata vastleggen voor verkoop van nieuwe fossiele technologieën		FREE	
3. Hervorming van subsidies voor fossiele brandstoffen		FREE	
4. Hernieuwbare energie voor kwetsbare huishoudens stimuleren			
5. Aankoopprijs van elektrisch vervoer verlagen			
6. Aankoopprijs van elektrische verwarming verlagen			
7. Voorafgaande subsidies voor gebouwrenovatie			
8. Opleidingen voor verwarmingsinstallateurs en bouwvakkers			
9. Wijkgerichte warmteplanning en regelgeving			
10. Rechtstreekse betalingen aan huishoudens			

De eerste kolom beschrijft de beleidsmaatregel. De tweede kolom duidt het toepassingsdomein aan: renovatie ( ), verwarming ( ) of transport ( ). De derde kolom geeft aan of een maatregel geen publieke uitgaven vereist ( ) of budgettaire impact heeft ( ). De vierde kolom classificeert het beleidsinstrument: regelgeving ( ), prijsmechanismen ( ), subsidies ( ), opleiding en arbeid ( ), of rechtstreekse compensatie ( ).

1. Huurders ondersteunen en eigenaars aanzetten tot isolatie en andere verwarming

In veel EU-landen woont de grote meerderheid van de huishoudens met een laag inkomen in een huurwoning. Koolstofbeprijzing stimuleert eigenaren onvoldoende om te investeren in renovatie en het koolstofvrij maken van verwarming, omdat de kosten van ETS2 standaard voor rekening van de huurders komen. Twee maatregelen in NSCP's kunnen helpen:

- Ten eerste kunnen de kosten van koolstofbeprijzing worden gedeeld tussen vastgoedeigenaren en huurders. In Duitsland moduleert de CO_2-kostenverdelingswet de verdeling van de koolstofprijskosten tussen huurders en eigenaars op basis van de energieprestatie van een gebouw. In gebouwen met een lage energie-efficiëntie moeten de eigenaars tot 95% van de CO_2-kosten dragen, terwijl in efficiënte gebouwen de huurders het grootste deel van de kosten dragen. In combinatie met sociaal gerichte steun voor kwetsbare vastgoedeigenaren zou dit beleid investeringen kunnen vrijmaken en emissies kunnen terugdringen terwijl kwetsbare huishoudens worden beschermd.

- Ten tweede kunnen huurverhogingen afhankelijk gemaakt worden van energie-efficiëntie. In België beperkte een maatregel tijdens de energiecrisis de mogelijkheid van eigenaars om de huur te verhogen voor slecht geïsoleerde gebouwen, en verbood dit volledig voor de gebouwen met de laagste score. Het invoeren van vergelijkbare regels beschermt energiearme huishoudens en stimuleert verhuurders om hun panden te renoveren.

2. Einddata vaststellen voor de verkoop van nieuwe fossiele technologieën

De verkoop van nieuwe fossiele technologieën met een lange levensduur vertraagt de inspanningen om bestaande fossiele technologieën te vervangen door direct beschikbare geëlektrificeerde alternatieven. Nieuwe gasketels en verbrandingsmotoren voor auto's binden mensen ook aan stijgende energieprijzen. Duidelijke einddata voor de verkoop van deze technologieën - verbrandingsmotoren en gasketels in het bijzonder - kunnen het risico van investeringen in de ontwikkeling en productie van elektrische voertuigen (EV's), warmtepompen enz. verminderen, waardoor de kosten voor de consument dalen.

3. Hervorming van de subsidies voor fossiele brandstoffen

De prijzen voor fossiele brandstoffen verhogen met een koolstofprijs en tegelijkertijd fossiele brandstoffen blijven subsidiëren heeft weinig zin. Subsidies voor fossiele brandstoffen verstoren het prijssignaal dat door ETS2 wordt gecreëerd en verspillen middelen die ten goede zouden kunnen komen aan het koolstofarm maken van de economie. Het beëindigen van bestaande subsidies voor fossiele brandstoffen moet een prioriteit zijn, willen andere beleidsmaatregelen van het NSCP effectief zijn. Een aantal bepalingen in de EU zijn aangemerkt als subsidies voor fossiele brandstoffen en de EU is in theorie overeengekomen om deze geleidelijk af te schaffen. De EU-landen moeten snel exitstrategieën voorbereiden, zodat huishoudens de kans krijgen om te anticiperen op de negatieve gevolgen van het schrappen van subsidies en deze te verzachten (zie hier).

De relatie tussen gas- en elektriciteitsprijzen is bijzonder relevant. De EU-landen zouden belastingen, heffingen en niet-energetische heffingen op elektriciteit kunnen verlagen en tegelijkertijd de subsidies voor fossiele brandstoffen op een inkomensneutrale manier kunnen afbouwen. Dit zou de overgang naar schone verwarming versnellen door de bedrijfskosten van warmtepompen te verlagen. Als alternatief kunnen de middelen worden gebruikt om meer sociale klimaatprogramma's te financieren.

4. Duurzame energie bevorderen voor kwetsbare huishoudens

Lokale projecten voor duurzame energie kunnen de afhankelijkheid van huishoudens met een laag inkomen van fossiele energie aanzienlijk verminderen. In Italië installeert het *Reddito Energetico* (Energie Inkomen) gratis zonnepanelen voor huishoudens met een laag inkomen. Steun voor individuele hernieuwbare energiesystemen is vooral relevant in Centraal- en Oost-Europa, waar zowel het percentage huizenbezitters als het percentage energiearmoede boven het EU-gemiddelde liggen. Sommige programma's zijn gericht op de meer problematische woningen met meerdere eenheden.

Kwetsbare huishoudens toegang bieden tot energiegemeenschappen met hernieuwbare productie kan ook de energierekening verlagen en synergieën creëren met andere elektrische infrastructuur zoals oplaadfaciliteiten voor elektrische voertuigen. Meer ideeën over hoe hernieuwbare energie voor kwetsbare huishoudens kan worden gestimuleerd, vind je hier.

5. De (zichtbare) prijs van geëlektrificeerd vervoer verlagen

EV zijn geschikt voor de overgrote meerderheid van vervoersbehoeften die momenteel worden gedekt door verbrandingsmotoren. De gebruikskosten van EV's zijn meestal ook lager, terwijl de meer zichtbare aankoopkosten van EV's hoger zijn. Het Franse Social Leasing programma heeft laten zien hoe het verlagen van de initiële kosten van EV ten goede kan komen aan kwetsbare huishoudens naast de middenklasse, hoewel er meer gedaan zou moeten worden om de armsten te laten profiteren.

Een tweede manier om transport te elektrificeren maakt gebruik van openbaar vervoer. Het Duitse Deutschlandticket, een goedkoop onbeperkt vervoersbewijs voor lokale en regionale treinen, bleek een aanzienlijk potentieel te hebben om het aantal autoritten te verminderen. De prijs van het kaartje zou verder verlaagd moeten worden voor huishoudens met een laag inkomen.

6. De (zichtbare) prijs van elektrische verwarming verlagen

De meeste gebouwen zouden hun energiekosten kunnen verlagen door middel van (hoge of middelhoge temperatuur) warmtepompen. Door subsidies of renteloze leningen te verstrekken, kan het SCF de aanloopkosten voor 100% verlagen voor kwetsbare huishoudens die niet altijd specifiek door bestaande programma's worden bereikt. In combinatie met thermische zonne-energie, PV of opslagtechnologieën kan het elektrificeren van verwarming economische en klimaatvoordelen opleveren zonder het elektriciteitsnet te veel te belasten.

De gebruikskosten kunnen ook worden verlaagd door speciale lage btw-tarieven voor warmtepompen, door de elektriciteitsprijs voor warmtepompen te verlagen - in ieder geval voor kwetsbare consumenten - en door gebruikerstarieven aan te bieden die besparingen mogelijk maken door warmtepompen op een netvriendelijke manier te laten werken.

7. Subsidies vooraf voor renovatie van gebouwen

De Italiaanse Superbonusregeling, met haar financiële mechanisme dat de kosten vooraf wegneemt, was zeer succesvol in het activeren van investeringen voor huishoudens met lagere inkomens. De sleutel tot het succes was de omzetting van een belastingkrediet voor 10 jaar in een concrete subsidie vooraf die rechtstreeks door een aannemer of leverancier werd betaald. Vergelijkbare systemen kunnen een hefboomwerking hebben op SCF-fondsen - het prioriteren van de meest kwetsbare regio's kan ervoor zorgen dat de beperkte fondsen effectief worden gebruikt.

Het verstrekken van subsidies vooraf via samenwerkingsmodellen zoals Community Land Trusts (CLT's) kan ervoor zorgen dat gesubsidieerde renovaties geen negatieve invloed hebben op de betaalbaarheid van woningen. Het Upcycling Trust-model dekt de kosten van energie-efficiënte renovaties voor huishoudens met een laag inkomen. De gerenoveerde woningen worden onderdeel van de CLT en voldoen aan bepaalde sociale criteria voor verkoop of verhuur.

8. Opleiden van verwarmingsinstallateurs en bouwvakkers

De noodzaak om het gebouwenbestand in de EU dringend te isoleren en verwarmingssystemen te vervangen genereert veel werkgelegenheid. Om ervoor te zorgen dat er goed opgeleid personeel beschikbaar is, moeten de EU-regeringen modulaire, dynamische beroepsopleidingscursussen opzetten om de vaardigheidstekorten onder vakmensen op te vullen, vooral in regio's met veel kwetsbare huishoudens. Het SCF kan een aanvulling vormen op de bepalingen inzake vaardigheden in de richtlijn energie-efficiëntie, de richtlijn energieprestaties van gebouwen en de richtlijn hernieuwbare energie III. Door deze inspanningen af te stemmen op andere financieringsstromen, zoals het Just Transition Fund, kan de maatschappelijke acceptatie van klimaatbeleid onder kwetsbare gemeenschappen worden vergroot.

Training kan kansen creëren voor kwetsbare huishoudens en anderen ondersteunen om over te stappen. In Roemenië leidt het RenewAcad-programma huidige en voormalige mijnwerkers op in de vaardigheden die nodig zijn om wind- en zonne-PV-installaties te installeren.

9. Stadsverwarming, planning en regelgeving

Het identificeren en uitbreiden van stadsverwarmingssystemen in gebieden met kwetsbare huishoudens kan bijzonder effectief zijn om het koolstofvrij maken van gebouwen op grote schaal te ondersteunen. In Denemarken is al ongeveer twee derde van de woningen aangesloten op stadsverwarming, die volgens de planning tegen 2030 voor 100% op hernieuwbare energie moet draaien. Steun voor de invoering van stadsverwarming moet worden aangevuld met krachtige communicatie van gemeenten over de voordelen van aansluiting op stadsverwarmingssystemen, en kan worden gecombineerd met een gecoördineerde uitfasering van de infrastructuur voor fossiel gas. Effectieve prijsregulering van dit natuurlijke monopolie is cruciaal.

10, Rechtstreekse betalingen aan huishoudens

Het gebruik van subsidies en steunmaatregelen voor kwetsbare huishoudens is van oudsher zeer laag. Ook andere prijzen dan die voor fossiele brandstoffen kunnen stijgen als gevolg van de koolstofprijsstelling voor verwarming en vervoer, aangezien direct getroffen bedrijven de hogere kosten naar verwachting via hogere prijzen zullen doorberekenen aan de consument. Rechtstreekse betalingen bieden een zekere mate van verzekering tegen hoge ETS2-prijzen en vormen een bijzonder transparant gebruik van inkomsten.

Voor sommige van de aanbevelingen in dit document zijn investeringen op middellange termijn nodig. Directe betalingen, die 37.5% van de begroting van een sociaal klimaatplan kunnen uitmaken, zijn een essentieel instrument om kwetsbare gezinnen en micro-ondernemingen die door de koolstofprijs worden getroffen, onmiddellijk verlichting te bieden totdat investeringen op langere termijn effect sorteren.

LIFE Effect